

Living heritage for sustainable development (LIVHES)

Jordi Montlló Bolart

Investigador adscrit i professor associat

Fundació Institut Català de Recerca en Patrimoni Cultural
(ICRPC-CERCA)

Universitat de Girona

jordimontllo@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0004-8260-3581>

Saida Palou Rubio

Investigadora i professora associada

Fundació Institut Català de Recerca en Patrimoni Cultural
(ICRPC-CERCA)

Universitat de Girona

spalou@icrpc.cat

<https://orcid.org/0000-0003-4145-8133>

Antoni Rojas Rabaneda

Tècnic de projectes de recerca i professor associat

Fundació Institut Català de Recerca en Patrimoni Cultural
(ICRPC-CERCA)

Universitat de Girona

<https://orcid.org/0000-0001-6101-106X>

Living Heritage for Sustainable Development (LIVHES)¹ és un projecte de cooperació territorial transnacional executat al llarg de 30 mesos, entre novembre de 2020 i abril de 2023. El projecte va ser presentat i aprovat en la 4a convocatòria del programa INTERREG SUDOE 2014-2020, en l'eix 5 "Medi ambient i eficiència de recursos". Aquest programa abasta territoris situats al sud-oest d'Europa, concretament les comunitats autònomes espanyoles (excepte Canàries), les regions del sud-oest de França (Auvergne, Occitanie i Nouvelle Aquitaine), les regions continentals de

---

¹ Més informació a: <https://livhes.eu>

Portugal, Gibraltar (el Regne Unit) i el Principat d'Andorra, amb l'objectiu de desenvolupar estratègies destinades a millorar la cohesió econòmica i social de les regions. El projecte respon a una estratègia europea que pretén potenciar l'economia dels espais rurals mitjançant la valorització del patrimoni cultural immaterial (PCI). Així, un dels principals objectius del projecte ha estat l'exploració de formes innovadores de valorització del PCI com a motor per al desenvolupament local sostenible i la cohesió territorial de les zones rurals i perifèriques del sud-oest d'Europa, que comparteixen vàries problemàtiques comunes, entre les quals el desdoblament. En aquest sentit, el projecte ha tingut la finalitat de generar resultats transferibles i aplicables als territoris.

El projecte LIVHES està format per un consorci de nou entitats heterogènies dedicades a la documentació i investigació, es tracta d'institucions i agrupacions d'entitats regionals i locals d'aquestes diferents zones: Pôle Métropolitain Pays de Béarn (coordinador), la Communauté de Communes Pyrénées Haut Garonnaises, CIRDOC-Institut Occiten de Cultura, la Diputació Provincial de Teruel, la Diputació Provincial de Burgos, el Municipi de Barcelos, l'AECT, Rio Minho, la Universidad Pública de Navarra (UPNA) i l'Institut Català de Recerca en Patrimoni Cultural (ICRPC-CERCA). El projecte té un pressupost total d'1.110.000 euros i ha rebut un finançament del 75% per part del Fons Europeu de Desenvolupament Regional (FEDER), amb un total de 832.500 euros.

Una de les premisses fonamentals del projecte ha estat la idea que la valorització del patrimoni cultural immaterial pot contribuir al desenvolupament local dels territoris rurals. En aquest sentit, s'ha assumit una funció econòmica del patrimoni com a vector per a l'economia social, qüestió no exempta de paradoxes a les quals s'ha hagut d'atendre (com per exemple, l'amenaça de la uniformització o la mercantilització). Així, ha estat fonamental treballar amb les comunitats locals integrades pels agents portadors del patrimoni i assumir-ne els interessos, les demandes i les mirades sobre aquest patrimoni. Cal no perdre de vista que el valor del PCI no rau en la seva dimensió universal i econòmica, sinó, precisament, en la seva rellevància i el seu sentit per a la comunitat local.

El projecte LIVHES està estructurat al voltant de tres activitats principals: en primera instància, una diagnosi de l'estat i valorització del PCI

dels territoris de les entitats sòcies i un estudi de bones pràctiques de valorització del PCI; en segon terme, l'elaboració d'una guia destinada a la valorització del PCI de les zones rurals i perifèriques del sud-oest d'Europa, i, finalment, la posada en marxa d'experiències pilot de valorització del PCI.

Pel que fa a la metodologia, s'ha basat en un sistema centralitzat al voltant de dos nuclis de treball: el nucli Programa i el nucli Projecte. Al centre, enmig dels dos nuclis, s'ha creat la figura de la coordinació general (assumida pel soci de país de Béarn en el seu paper de cap de files). Al nucli Projecte, cada soci es basa en la figura de la coordinació general per gestionar les seves relacions amb el nucli Programa i el nucli Projecte. El sistema centralitzat ha garantit una comunicació adequada entre el programa SUDOE 2014-2020 i el consorci del projecte LIVHES, per assegurar, d'una banda, el respecte de les obligacions adquirides amb les autoritats del programa i, alhora, l'assoliment dels objectius del mateix projecte. El seguiment de l'evolució de les diferents fases del projecte s'ha organitzat a través de reunions presencials i virtuals: en primer lloc, reunions de consorci (COPII) dutes a terme semestralment, que han agrupat els òrgans de gestió presencialment. En segon lloc, reunions de seguiment (COTEC), consistents en trobades virtuals bimestrals. Finalment, s'han organitzat reunions virtuals de seguiment que han rebut el nom de Cafès LIVHES, durant les quals s'han tractat temes específics lligats a les diferents accions del projecte.

L'ICRPC ha participat en diverses accions del LIVHES. En una primera fase, ha elaborat una anàlisi i diagnòsi sobre la valorització del PCI català per identificar-ne els principals reptes i oportunitats. Per dur a terme aquesta reflexió, s'ha creat una xarxa d'actors i grups de treball que ha comptat amb la participació d'una trentena d'informants (agents implicats en la valorització del PCI i el desenvolupament local, tant de les administracions i institucions públiques, com d'associacions locals i empreses). Així mateix, s'han realitzat entrevistes individuals i grupals que han servit per conèixer les pràctiques i propostes de valorització del PCI català. Una de les bones pràctiques analitzades amb deteniment en aquesta primera fase ha estat l'Espai del Peix del Museu de la Pesca de Palamós.

Els resultats d'aquesta primera fase han servit per elaborar una guia metodològica, una tasca a càrrec de l'ICRPC i la Universidad Pública de Navarra, que compta amb un pròleg d'Honorio Velasco.² La guia és un document pràctic que inclou, en primera instància, informació relativa al PCI (de caràcter institucional, legislatiu i conceptual) i posa l'accent en el seu valor d'ús i com a element portador d'identitat. Seguidament, la guia proposa línies d'actuació per als territoris estudiats en el marc del projecte i assumeix, com a premissa fonamental, la salvaguarda del patrimoni i el seu valor en programes de desenvolupament rural. En el seu conjunt, la guia pretén ser un document útil per a les bones pràctiques relacionades amb el PCI i contribuir a la sensibilització de la societat sobre els valors inherents al patrimoni. La guia esdevé un text orientat a tècnics i gestors del patrimoni i, al mateix temps, una aportació útil per a la reflexió i conceptualització del patrimoni cultural immaterial i la seva funció com a palanca per al desenvolupament territorial.

Cada soci del projecte ha realitzat una prova pilot en una població del mateix territori que ha permès posar en pràctica els resultats extrets de la primera fase de treball, és a dir, de l'anàlisi i diagnosi. L'ICRPC ha treballat en el cas de la pràctica de l'extracció de l'oli de ginebre a partir de la combustió seca mitjançant forns d'oli a la població de Riba-roja d'Ebre; ho ha fet de la mà de l'associació Amics de Riba-roja d'Ebre. Ha col·laborat en la seva tasca de valorització d'aquest patrimoni —activitats entre les quals hi ha la Festa de l'Oli de Ginebre, que se celebra anualment en aquesta població— i les tasques de pedagogia i divulgació d'aquests coneixements amb públic escolar. En aquest sentit, s'ha implementat una aplicació informàtica, el Motiv-ARCHE, per crear entorns d'aprenentatge cocreatius. Tot plegat s'ha dut a terme fent un treball de camp que ha implicat el coneixement dels diferents agents que participen en la valorització patrimonial dels forns d'oli de ginebre (associacions, Ajuntament, centre educatiu, entitats i empreses), mitjançant entrevistes individuals, grupals i la participació en les seves activitats.

El projecte LIVHES s'ha centrat en una qüestió candent de les agendes de desenvolupament dels anomenats territoris perifèrics: la dinamització

² LIVHES (2023) *Guia per al desenvolupament de processos de valorització del Patrimoni Cultural Immaterial*. Disponible en línia al web del projecte: <https://livhes.eu/>

econòmica i sociocultural de les comunitats, que implica, entre d'altres qüestions, afavorir l'emprenedoria, mantenir la població activa, evitar la despoblació, vetllar per la sostenibilitat del territori i fomentar el coneixement de la cultura i la cohesió social. En aquest sentit, s'ha escollit el patrimoni cultural immaterial com a valor estratègic per a la dinamització territorial. Així, s'evoca el PCI com a recurs heretat i alhora estratègic. Aspectes com les tradicions, les llegendes, els episodis històrics, els productes locals, les imatges del paisatge, els sabers tradicionals i la gastronomia es converteixen en elements de consum cultural, al mateix temps que afegeixen una etiqueta de prestigi cultural en la seva comercialització (Roigé *et al.*, 2019). El projecte LIVHES respon, per tant, a una aposta ambiciosa que requereix la implicació de la comunitat local i alhora assumeix una mirada crítica del patrimoni. Des de la dècada dels anys noranta, l'antropologia social i cultural ha posat en relleu el fet que qualsevol intervenció en l'àmbit del patrimoni exigeix una mirada crítica, que no s'ha de detenir, o no ha d'estar especialment centrada, en els aspectes formals, sinó que s'ha de fixar en els continguts i els discursos (Prats, 2005; Sánchez-Carretero, 2012). És a dir, no es pot perdre de vista el sentit que té el patrimoni en el seu context específic ni assumir-lo com un bé de consum desproveït del seu ús original. Assumir una perspectiva crítica implica reconèixer els subjectes del patrimoni i incorporar la societat civil en els processos i les intervencions patrimonials, i alhora situar la població no com a receptora final de "productes culturals", sinó com a eix des del qual s'articulen les polítiques patrimonials (Sánchez-Carretero, 2012). Per aquesta raó, el projecte LIVHES ha treballat des dels territoris i amb els principals agents de les comunitats locals amb la voluntat d'elaborar propostes d'intervencions coherents amb la visió i les necessitats de la població. En el marc del LIVHES s'ha reflexionat sobre el paper del patrimoni cultural immaterial en tant que recurs per al desenvolupament local. És important, en aquest sentit, assegurar que els processos de valorització del patrimoni cultural immaterial han de tenir sentit per a la societat local i evitar-ne la banalització i comercialització.

Tal com succeeix en projectes de llarga durada, l'avaluació dels resultats no és immediata ni fàcilment mesurable, ja que depèn de moltes circumstàncies. L'assoliment dels objectius (la dinamització econòmica

i sociocultural del territori a partir de la valoració del patrimoni cultural) té a veure amb altres factors al marge de la valorització del patrimoni cultural immaterial. En qualsevol cas, el projecte IVHES ha contribuït a generar debat i reconeixement social del patrimoni cultural immaterial en diferents territoris del sud-oest europeu, fet que és necessari en qualsevol procés de valorització del patrimoni.

Referències bibliogràfiques

- PRATS, LL. (2005) "Concepto y gestión del patrimonio local" *Cuadernos de Antropología Social*, 21: 17-35.
- ROIGÉ, X., del MÁRMOL, C., GUIL, M. (2019) "Los usos del patrimonio inmaterial en la promoción del turismo. El caso del Pirineo catalán" *Pasos. Revista de Turismo y Patrimonio Cultural*, 17(6): 1113-1126.
- SÁNCHEZ-CARRETERO, C. (2012) "Hacia una antropología del conflicto aplicada al patrimonio". A SANTAMARINA, B. (coord.) *Geopolíticas patrimoniales: de culturas, naturalezas e inmaterialidades: una mirada etnográfica*. València: Neopatria. 215-230.